

પાટણ જિલ્લાની દત્તક શાળાઓની ગુણવત્તા સુધારણા અંગેનો અભ્યાસ

ડૉ. જીગ્નેશ એચ. લીમ્બાચીયા
આસી. પ્રોફેસર, કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, બાસ્પા

સારાંશ

RTE-2009 ના પ્રકરણ-પમાં કલમ ૨૭ પૈકી (૧) અને (૨)માં જણાવ્યા પ્રમાણે સરકારે શાળાના શિક્ષણની ગુણવત્તાના દરજ્જાનો રિપોર્ટ તૈયાર કરી ગુણવત્તાના વિવિધ માપદંડોને આધારે રાજ્યની દરેક પ્રાથમિક શાળાને ગ્રેડ આપવાની વ્યવસ્થા ગોઠવવી જોઈએ. ગુજરાત સરકારે આ કલમના અમલ માટે શાળા ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ અમલમાં મૂક્યો. જેમાં સરકારના IAS તેમજ અન્ય અધિકારીઓ દ્વારા નિશ્ચિત ફોર્મેટ પ્રમાણે રાજ્યની ૨૫% શાળાઓનું ૨૦૦૯થી મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું. જેમાં ૭૦% સાક્ષરી વિષયો તથા ૩૦% ભૌતિક બાબતોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં શાળા ગુણોત્સવનાં ગુણાંકનને આધારે પાટણ જિલ્લામાં C.D. ગ્રેડ મેળવનારી શાળાની ગુણવત્તા સુધારવા માટે સંશોધકે દત્તક શાળા પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત બી.એડ્. કોલેજના તાલીમાર્થીઓની વિશેષ ઈન્ટર્નશીપ ગોઠવી તેની અસરકારકતા માપવાનો પ્રયત્ન કરેલ છે.

૧. હેતુઓ

૧. દત્તક શાળામાં યોજેલ ઈન્ટર્નશીપની અસરકારકતા જાણવી.
૨. દત્તક શાળામાં યોજેલ ઈન્ટર્નશીપ થી ગુજરાતી, ગણિત, અંગ્રેજી અને વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયમાં થયેલ અસરનો અભ્યાસ કરવો.

૨. ઉત્કલ્પના

- HO₁ ધો. ૧ થી ૮ના ગુજરાતી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરકારી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.
- HO₁ ધો. ૧ થી ૮ના ગણિત વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.
- HO₃ ધો. ૫ થી ૮ના અંગ્રેજી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.
- HO₄ ધો. ૫ થી ૮ના વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

૩. ચલ

સારણી-૧ ચલની માહિતી

ક્રમ	ચલ	ચલનો પ્રકાર	ચલની કક્ષાઓ
૧	વિષય	પરિવર્તક ચલ	ગુજરાતી, ગણિત, અંગ્રેજી અને વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી
	ધોરણ		ધો- ૧ થી ૮
૨	શૈક્ષણિક સિદ્ધિ	પરતંત્ર ચલ	

૪. નમૂનો

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પાટણ જિલ્લાની C.D. ગ્રેડની ૩૫ શાળાઓ પૈકી ૧૩ શાળાઓને પસંદ કરવામાં આવી. જેમાં ધો-૧ના ૧૩૬, ધો-૨ના ૧૨૩, ધો-૩ના ૧૦૬, ધો-૪ના ૧૦૮, ધો-૫ના ૧૦૫, ધો-૬ના ૩૨ અને ધો-૭ના ૪૬ ધોરણ-૮ના ૪૬ એમ કુલ ૭૦૨ બાળકોને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવેલ હતાં.

૫. સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સર્વેક્ષણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરેલ છે.

૬. સાધન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ધો. ૧ થી ૮ના ગુજરાતી, ગણિત તથા ધો-૫ થી ૮ના અંગ્રેજી અને વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયની સ્વરચિત પૂર્વજ્ઞાનકસોટી તથા ઉત્તર કસોટીનો ઉપયોગ કરેલ છે.

૭. પ્રક્રિયા

શાળા ગુણોત્સવ-૨૦૧૬ના ગ્રેડને આધારે C.D.ગ્રેડની ઉપ શાળાઓને પસંદ કરવામાં આવી. તેમાં બી.એડ. કોલેજના પ્રથમ સેમ.ના ૪૫ તથા બીજા સેમ.ના ૪૧ તાલીમાર્થીની વિશેષ ઈન્ટર્નશીપ ગોઠવવામાં આવી. જેમાં આ શાળાના બાળકોની ગુજરાતી, ગણિત, અંગ્રેજી અને વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયની પૂર્વજ્ઞાનકસોટી લેવામાં આવી. ત્યારબાદ અધ્યાપકોના માર્ગદર્શન હેઠળ તાલીમાર્થીઓએ બાળકોને શિક્ષણકાર્ય કરાવ્યું. અંતે ઉત્તર કસોટી લેવામાં આવી.

૮. અંકશાસ્ત્રીય પૃથક્કરણ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના પ્રાપ્તાંકોને આધારે 't' કસોટી દ્વારા પરિણામો મેળવી તારણો તારવવામાં આવ્યા.

૯. ઉત્કલ્પનાની ચકાસણી :

H_{01} ધો-૧ થી ૮ના ગુજરાતી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

સારણી-૨ ધો-૧ થી ૮ના ગુજરાતી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીમાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો પર કરેલ 't' કસોટીના ગણતરીના પરિણામો

ધોરણ	Test	N	Mean	SD	SED	E-value	Level
૧	પૂર્વજ્ઞાન	104	15.62	3.85	0.452	2.87	0.01
	ઉત્તર	104	16.92	2.54			
૨	પૂર્વજ્ઞાન	99	12.23	2.35	0.287	3.47	0.01
	ઉત્તર	99	13.23	1.63			
૩	પૂર્વજ્ઞાન	100	16.74	3.29	0.402	1.94	N.S.
	ઉત્તર	100	17.52	2.31			
૪	પૂર્વજ્ઞાન	100	16.22	2.58	0.413	0.58	N.S.
	ઉત્તર	100	16.46	3.23			
૫	પૂર્વજ્ઞાન	97	17.15	5.28	0.757	1.69	N.S.
	ઉત્તર	97	18.43	5.27			
૬	પૂર્વજ્ઞાન	31	14.52	2.92	0.722	9.74	0.01
	ઉત્તર	31	21.55	2.76			
૭	પૂર્વજ્ઞાન	46	14.59	3.17	0.650	10.80	0.01
	ઉત્તર	46	21.61	3.06			
૮	પૂર્વજ્ઞાન	46	14.59	3.17	0.650	10.80	0.01
	ઉત્તર	46	21.61	3.06			

H_{02} ધો-૧ થી ૮ના ગણિત વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

સારણી-૩ ધો-૧ થી ૮ના ગણિત વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીમાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો પર કરેલ 't' કસોટીના ગણતરીના પરિણામો

ધોરણ	Test	N	Mean	SD	SED	E-value	Level
૧	પૂર્વજ્ઞાન	104	18.21	6.51	0.783	2.53	0.05
	ઉત્તર	104	20.19	4.62			
૨	પૂર્વજ્ઞાન	99	16.52	3.96	0.481	1.85	N.S.

	ઉત્તર	99	17.41	2.69			
૩	પૂર્વજ્ઞાન	100	18.26	3.85	0.615	2.55	0.05
	ઉત્તર	100	19.83	4.79			
૪	પૂર્વજ્ઞાન	99	21.23	3.52	0.724	3.11	0.01
	ઉત્તર	99	18.98	6.28			
૫	પૂર્વજ્ઞાન	97	16.08	6.49	0.907	3.16	0.01
	ઉત્તર	97	18.95	6.14			
૬	પૂર્વજ્ઞાન	31	19.71	4.65	1.06	1.49	N.S.
	ઉત્તર	31	21.29	3.66			
૭	પૂર્વજ્ઞાન	46	14.57	5.93	0.988	6.92	0.01
	ઉત્તર	46	21.41	3.12			
૮	પૂર્વજ્ઞાન	46	14.57	5.93	0.988	6.92	0.01
	ઉત્તર	46	21.41	3.12			

HO₃ ધો-૫ થી ૭ના અંગ્રેજી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

સારણી-૪ ધો-૫ થી ૮ના અંગ્રેજી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીમાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો પર કરેલ 't' કસોટીના ગણતરીના પરિણામો.

ધોરણ	Test	N	Mean	SD	SED	E-value	Level
૫	પૂર્વજ્ઞાન	106	12.99	5.22	0.727	0.219	N.S.
	ઉત્તર	106	13.15	5.37			
૬	પૂર્વજ્ઞાન	31	12.55	3.99	0.817	6.28	0.01
	ઉત્તર	31	17.68	2.18			
૭	પૂર્વજ્ઞાન	46	12.91	3.22	0.573	6.78	0.01
	ઉત્તર	46	16.8	2.18			
૮	પૂર્વજ્ઞાન	46	12.91	3.22	0.573	6.78	0.01
	ઉત્તર	46	16.8	2.18			

HO₄ ધો-૫ થી ૭ના વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તર કસોટીના સરાસરી પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

સારણી- ૫ ધો-૫ થી ૮ના વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયના પૂર્વજ્ઞાન કસોટી અને ઉત્તરકસોટીમાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો પર કરેલ 't' કસોટીના ગણતરીના પરિણામો.

ધોરણ	Test	N	Mean	SD	SED	E-value	Level
૫	પૂર્વજ્ઞાન	97	18.61	4.02	0.679	0.840	N.S.
	ઉત્તર	97	19.18	5.43			
૬	પૂર્વજ્ઞાન	28	12.46	4.33	1.132	8.46	0.01
	ઉત્તર	28	22.04	4.14			
૭	પૂર્વજ્ઞાન	46	16.35	2.89	0.636	7.11	0.01
	ઉત્તર	46	20.87	3.20			
૮	પૂર્વજ્ઞાન	46	16.35	2.89	0.636	7.11	0.01
	ઉત્તર	46	20.87	3.20			

૧૦ . તારણો

૧. ગુજરાતી વિષયમાં ધો-૧, ૨, ૬, ૭ અને ૮ ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં વધારો થયેલ છે.
૨. ગણિત વિષયમાં ધો-૧, ૩, ૫, ૭ અને ૮ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં વધારો થયેલ છે.
૩. અંગ્રેજી વિષયમાં ધો-૬, ૭ અને ૮ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં વધારો થયેલ છે.
૪. વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયમાં ધો-૬, ૭ અને ૮ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં વધારો થયેલ છે.

૧૧ . સારાંશ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં '૧' કસોટીના ઉપયોગથી ધો. ૧ થી ૮ના ગુજરાતી, ગણિત, અંગ્રેજી અને વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષય માટે સ્વરચિત પૂર્વજ્ઞાન કસોટી તથા ઉત્તર કસોટીના પરિણામો મેળવવામાં આવ્યા. જેમાં જાણવા મળેલ છે કે અધ્યાપકોના સીધા માર્ગદર્શન તથા તાલીમાર્થીઓની ખાસ ઈન્ટર્નશીપ થી શાળાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં વધારો થયેલ છે. જો આ રીતે નબળી ગુણવત્તા ધરાવતી શાળાઓનું સમયાંતરે માર્ગદર્શન આપી રેમેડીયલ ટીચિંગ કરી મોનેટરીંગ કરવામાં આવે તો પ્રાથમિક શિક્ષણની ગુણવત્તા વધારવામાં ઘણા અંશે સફળ થઈ શકાય તેમ છે તેમજ ગુણવત્તાના આયામો સિદ્ધ કરી શકાય તેમ છે.

સંદર્ભસૂચિ

1. ઉચાટ, ડી.એ. (૨૦૦૪). માહિતી પર સંશોધન વ્યવહારો. રાજકોટ : વાસુકી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ૯, જંકશન પ્લોટ.
2. દેસાઈ, કે.જી. (૨૦૦૦) મનોવૈજ્ઞાનિક માપન. ચોથી આવૃત્તિ, અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ.
3. પટેલ, આર.એસ. (૨૦૦૮). શૈક્ષણિક પદ્ધતિઓ. અમદાવાદ : જય પબ્લિકેશન, ઓગણજ.
4. યાજ્ઞિક, એલ.આર. અને અન્ય (૨૦૦૫). સંશોધન પદ્ધતિ. અમદાવાદ : અક્ષર પબ્લિકેશન.
5. Agrawal J.C. (1996). Educational Research An Introduction. New Delhi : Arya book Depot.
6. John W.C. (1963). Research in Education, New Delhi : Printice Hall of India Pvt. Ltd.
7. www.gunotsav.org.